

בסיעתא דשמיא

שיעורים בפרשת השבוע

שנאמרו בבית המדרש

בית יהושע

רחוב מנחת יצחק 2

עיה"ק ירושלים תובב"א

ע"י הרה"ג ר' מנשה ישראל
רייזמן שליט"א

יום ו' פרשת פינחס

כ' תמוז תשע"ז

ניתן לשמוע בקו ישיר: 03-6171105

www.kolhalashon.com

נכתב לפני עריכה

**ניתן להאזין לשיעורים
בקול הלשון**

03-6171105

לשמיעה, צפיה, והורדה,

וכן להורדת הקונטרס

באתר קול הלשון

www.kolhalashon.com

להערות ותיקונים:

tateziser@gmail.com

שיעור יומי ע"י הרה"ג ר' מנשה ישראל רייזמן שליט"א יום שישי פרשת פינחס - כ' תמוז תשע"ז

משה רבינו ביקש לחלק ההנהגה הרוחנית מההנהגה הגשמית

יִפְקֹד ה' אֱלֹהֵי הַרוּחֹת לְכָל בָּשָׂר אִישׁ עַל הָעֵדָה. פרש"י: 'יפקוד ה' - כיון ששמע משה שא"ל המקום תן נחלת צלפחד לבנותיו (במ"ר) אמר הגיע שעה שאתבע צרכי שיירשו בני את גדולתי. א"ל הקב"ה לא כך עלתה במחשבה לפני. כדאי הוא יהושע ליטול שכר שמושו שלא מש מתוך האהל. וזהו שאמר שלמה (משלי כז) נוצר תאנה יאכל פריה'. כך רואה יתפלא היתכן שמשה רבינו יחשוב שהגיעה שעה שיתבע צרכיו, שלא כדעתו של הקב"ה שיהושע ינהיג את ישראל? ובמדרש הוסיף 'נוצר תאנה יאכל פריה - אמר הקב"ה למשה, בניך ישבו להם ולא עסקו בתורה, יהושע הרבה שירתך, הואיל ושירתך בכל כוחו, כדאי הוא שישמש את ישראל'.

הזכרנו אתמול תמיהת המפרשים שדברי רש"י סותרים למה שכתב בפסוק שקודם לזה: 'ידבר משה אל ה' וגו' - להודיע שבחן של צדיקים שכשנפטרין מן העולם מניחין צרכן ועוסקין בצרכי צבור'. ממה נפשך, הם 'מניחין צרכן' או 'אתבע צרכי'? ובאמת הם שני מדרשים חלוקים, זה במדרש רבה וזה בספרי. ורש"י חיבר שני המדרשות לפונקט אחד. והלא דבר הוא.

והזכרנו מדברי מגלה עמוקות שמשה רבינו חישב שתתחלק ההנהגה לשני אנשים, כמו שיהיה בהמשך הדורות, אחד ממשיך הדורות, אחד ממשיך שלשלת מסירת התורה, והשני ממשיך המלוכה והמלחמות. לכן התפלל ב' תפילות, שלשלת המלוכה ע"י בניו, שלא היו עוסקים בתורה כמ"ש במדרש, לכן יצאו ויבאו לפני ישראל במלחמה. ושלשלת ההנהגה בתורה 'אשר יוציאם ואשר יביאם'. אך עדיין לא נתיישבה הסתירה, שעצם הבקשה שתהיה הנהגה דרך בניו, עדיין הוא בקשת צרכי עצמו.

משה רבינו מבטל רצונו מפני רצון ה' והוסיף משלו לסמוך את יהושע בשני ידיו

שו"ר מש"כ המגיד הרה"ק רבי מרדכי מטשערנובל זי"ע לבאר דברי רש"י: 'כיון ששמע משה שא"ל המקום תן נחלת צלפחד לבנותיו (במ"ר) אמר הגיע שעה שאתבע צרכי שיירשו בני את גדולתי'. כי בתחילה חישב משה רבינו שאין לחוטא זכות להמשיך את נחלתו בירושה, וכמו ששאלו בנות צלפחד והזכירו 'כי בחטאו מת'. ומשה רבינו בענותנותו הסתכל על עצמו כחוטא ולא עלה על דעתו שיכול להנחיל נחלתו לבניו. אך לאחר שנתגלה שהירושה רוחה החטא, אעפ"כ ניתנה להן נחלת אבותן, א"כ מעתה הגיע שעה לבקש שיירשו בני את גדולתי, שהרי גם חוטא מנחיל ועדיין צריכין אנו למודעי מהו הלשון 'הגיע שעה שאתבע צרכי'. וכתב החיד"א בראש

דוד ביאור נפלא ליישב מה שהוצרך רש"י להביא את התנחומא 'הגיע שעה שאתבע צרכי', תיכף לאחר מתיקות דברי ה'ספרי': 'להודיע שבחן של צדיקים שמניחין צרכי'. ויובן ע"פ דברי הגמ' בב"מ בסוגיא דיאוש שלא מדעת, אם אמר בעל הבית לאריס שיפריש תרומות ומעשרות והפריש מן המשובח ביותר, יכול בעה"ב לטעון 'כלך לך אצל יפות', אם לא היה רצונו ביפות אין תרומתו תרומה, שאמר כך 'משום כיסופא', אך אם בא בעה"ב והוסיף מן היפות, תרומתו תרומה, שבזה גילה דעתו שרצונו בתרומת היפות.

כך מצאנו במשה רבינו לאחר שאמר לו הקב"ה 'וסמכת את ירך עליו', יד אחת, בא משה ויסמוך את ידיו, ופרש"י יותר ויותר ממה שנצטווה, הקב"ה אמר לו יד אחת, והוא סמך שתי ידיו ומילא חכמתו בעין יפה. אין לך שבח גדול מזה על משה רבינו. כי דרך אדם שכשיש לו איזה רצון לדבר, ובעל הרצונות מיאן ברצונו והחליט לו שלא כרצונו, דרך האדם הוא הולך בשתי ידיים ורגליים שמאליות, ועושה בכח רק מה שהוא מחויב, וגם ישתדל לעשות פרצוף שיבינו שאין זה רצונו. אך מי שזוכה למדת 'בטל רצונך מפני רצונו', הולך ועושה בשמחה כל מה שיאמר לו בעל הרצון. ולא עוד אלא שאם עושה הדבר בשמחה ומוסיף משלו יותר ממה שנצטווה, אין לך 'עבר נאמן' גדול מזה, שע"פ שהיה לו כונה אחרת, כיון שאמר לו ה' שכך הוא רצונו, הלך לעשות רצון ה' בשמחה וצהלה.

הוצרך רש"י לספר שהיה תחילה רצון לתבוע צרכיו, ללמדנו הפלגת מעלתו של משה רבינו

צורך גדול היה לרש"י לספר לנו שהיה לו רצון בתחילה 'הגיע שעה שאתבע צרכי' כדי לגלות מדרתו של משה רבינו, שהוא מבטל דעתו בשמחה, בתחילה ביקש שההנהגה תעבור לבניו, אמר לו הקב"ה, לא כן, אלא יהושע ינהיג. הלך משה בשמחה ומילא בשתי ידיו לסמוך את יהושע בשמחה. כדברי הגמ' שאם בעה"ב הוסיף גילה דעתו שכל מה שעשה האריס היה ברצונו. ואפ"ל לאביי דיאוש שלא מדעת לא הוה יאוש, יש כאן גילוי הדעת שזה היה רצונו בשמחה ורננה.

ועתה נוכל לומר בשבת קודש 'שמח משה במתנת חלקו כי עבר נאמן קראת לו', דווקא ע"י הרש"י הראשון שלימד אותנו שבתחילה ביקש משה כך, ואח"כ הלך לעשות כרצון ה' בשמחה ובביטול. ועתה מובן מדוע הביא רש"י דברי התנחומא.

ע"פ הלכה בן הרב יורש את כסאו גם כשיש טובים ממנו

אך עדיין לא יישבנו הסתירה שבין התנחומא לספרי, האם מניחין צרכי או תובע צרכי? וראיתי בכתב יד של חידושי רבי שלמה קלוגר על פרשת פינחס [טרם שזפתו עין הדפוס] ע"פ מש"כ הרמ"א ביו"ד סי' רמ"ה שמי שהוחזק לרב בעיר, אין להורידו מגדולתו אע"פ שבא לשם גדול ממנו, ואפ"ל מת הרב הראשון, בנו ובן בנו קודמים

לאחרים כל זמן שממלאים מקום אבותיהם בהוראה והם חכמים קצת, אע"פ שיש חכמים גדולים מהם בעיר.

והקשו האחרונים מפרשת פינחס [החת"ס בשו"ת יש בו סתירה בענין ירושת רבנות, פעם הקשה מפ' פינחס, ופעם אחרת הוכיח מפ' פינחס] שהרי כאן למדנו שהקב"ה בחר ביהושע ולא בגרשום בן משה, מסתמא היו בני משה 'חכמים קצת' בוודאי אמת מש"כ הרמ"ע מפאנו שהיו גרשום ואליעזר מנושאי הארון, [כי כפי הסדר מבני עמרם בן קהת, אהרן כהן היה ואינו נושא הארון, ואחריו באים משה רבינו ובני משה, ולאחריהם קרח בן יצהר שהוא האח השני לאחר עמרם - מסתמא כשהלך קורח לארמה, לקחו במקומו נפג זכרי אחיו] ואם הפרה נושאת הארון מתחילה לשורר ברוח הקודש, בוודאי היו נושאי הארון חכמים קצת, אע"פ שלא היו בדרגת משה רבינו, מדוע צוה הקב"ה לקחת את יהושע תלמידו, שלא כמו דפסק הרמ"א?

דעת מהר"ם שיק דתלמיד הגון יותר, דוחה ירושת הבן ברבנות

וכתב מהר"ם שיק חידוש גדול 'שאני יהושע שהוא תלמידו יורשו כבנו'. הא דהקדים הרמ"א בן הרב לחכם אחר, הני מילי שהחכם השני אינו תלמידו של הרב הראשון, כשהשני הוא תלמיד, הרי הוא ממשיך ממש הנהגת הרב. והקשו האחרונים על דבריו, הרי בדיני ירושה אין התלמיד בכלל אלא הבן? אך דעת מהר"ם שיק שירושת הרבנות אינו כירושת נחלה, בוודאי רוצה הרב הראשון שהתלמיד ימשיך את דרכו של רבו, כי אין זה חפץ שעובר בירושה מאב לבנו, אלא מציאות רוחנית ודרך בתורה ועבודה.

וכתב מהרש"ק ליישב מה שכתוב בפרשתן דלא כהרמ"א. דאי כדברי הרמ"א שהבן קודם לאחרים, לכא' מה היה צריך משה רבינו מהקב"ה שתעבור הירושה לבניו, אם ירושת רבנות היא בפשטות כירושת לכל דבר ובנו ובן בנו או בן בתו קודמים לאחרים, א"כ מה צורך יש להתפלל על זה, האם צריך אדם להתפלל שבנו יירש את ביתו? הרי מתוך מה שהוצרך להתפלל מוכרח שלולא אותה התפילה התלמיד קודם לבן. ובן מתוך דברי הקב"ה שיהושע קודם כיון שסידר את הספסלים וכו', שסברא זאת אינה נוהגת בשאר נחלות, הרי מוכרח שאין הבן יורש ברבנות. וא"כ צ"ע לדברי הרמ"א.

רשות לאב למחול בחייו על כבוד הורשת הרבנות

וביאר מהרש"ק דהא דהבן קודם הוא רק כשלא מחל אביו כבודו בחייו, אך אם האב כבר מחל בחייו שאינו צריך שבניו יירשו גדולתו, שוב אין הבן יורשו אפ' לדעת הרמ"א. כי ירושת הרבנות אינו כירושת חפצי האדם, שאם יאמר האדם קודם מיתתו שלא יירשנו בנו, הרי הוא מתנה על מה שכתוב בתורה ודברים בטלים, פרט אם נתנו במתנה גמורה לאחר בחייו. משא"כ ירושת הרבנות היא הורשת כבוד האדם, וכיון שבחייו מחל את הרבנות לאחר, גם הרמ"א מודה ששוב אין בנו יורשו, כיון שגילה דעתו שהוא מחל על כבודו.

ובזה מיישב מה שאמר משה 'יפקוד ה' אלקי הרוחות לכל בשר'. רבונו של עולם, הרי מצד דין השו"ע ביו"ד שייכת הנהגת ישראל לבני, הרי כך כתוב בשו"ע שלך, אך אני רוצה שמנהיג ישראל הבא יהיה איש כזה 'אשר יצא לפניו ואשר יבא לפניהם', ופרש"י 'אשר יוציאם בזכויותיו ואשר יביאם בזכויותיו' שלא יצטרך תמיד להשתמש עם זכות אבות. כי מה שכתב הרמ"א שהבן קודם לאחר, הוא רק ע"י שישתמש בזכות אבות שהיה גדול הרבה מבנו. אך אני איני רוצה מנהיג כזה שלא יצטרך לטובות זכות אבות. אע"פ שמדין השו"ע ההנהגה שייכת לבני מבלי שאבקש, הריני נותן מתנה בחיי להקב"ה ולבני ישראל, יפקוד השם איש על העדה, מנהיג יותר טוב שלא יהיה צריך זכות אבות. שהרי כך הדין שהמנהיג הקודם הוא זה שממנה את המנהיג הבא, וכמו שהראוני אמש שהחת"ס ביקש מקהילת פרנקפוקט שימנו את בנו הכת"ס אחריו, וביום אחרון הביאו לפניו כתב הרבנות ונהרו פניו. כי דבר זה שייך להמנהיג הקודם. וא"כ מהו 'יפקוד השם איש על העדה', הרי הקב"ה פסק ע"י הרמ"א 'יפקוד משה איש על העדה'? אלא שמה רבינו מוותר ומוחל על כבודו, ומבקש שימנה הקב"ה מנהיג ישראל שאינו צריך לזכות אבות, וכמ"ש בגמ' סנהדרין דף פא שזהו שבח למנהיג ישראל, שאינו סומך על זכות אבות, 'ואל ההרים לא אכל - שלא אכל בזכות אבות'.

מקור הורשת הרבנות לבן גם כשיש הגונים ממנו, הוא מבנות צלפחד

ועתה נמצא הכל מיושב, כי מה שלמד משה מבנות צלפחד הוא זה הענין שאם השאיר בן אחריו הרי הוא ממלא מקומו, ואם אין בן, יורשת הבת, אע"פ שאינה ממלאת מקום אביה כמו בן, שהרי אין הבת יכולה למלאות מקום אביה בכל מעשיו ופעולותיו כי כל כבודה בת מלך פנימה, וכאן למדנו שאם אין מי שימלא מקומו בשלימות, בדיעבר ממנים מי שאינו ממלא מקומו.

וכתב מהרש"ק שהלכות ירושה רבנות צלפחד הוא המקור לדברי הרמ"א שהרב מזריש הרבנות לבנו אע"פ שיש גדול ממנו בחכמה, שהוא בחי' בת יורשת במקום שאין בן. ומכאן למדו להעביר הרבנות גם לחתנו במקום שאין בן.

וזה שאמר משה 'הגיע זמני שאתבע צרכי', לא לכבוד עצמו ח"ו, כמו שאין אנו טועים לחשוב שכשביקש החת"ס להכתיר את בנו הכת"ס כרבה של פרשבורג, היה מתכוון לכבוד עצמו ח"ו, אלא לקיים דברי הרמ"א כרצון ה', הגיע שעה שאתבע צרכי ע"פ פסק הרמ"א, זה היה רצון הקב"ה 'יפקוד משה איש על העדה', שהוא יעביר את ההנהגה לבנו אע"פ שאינו כמותו.

לכבודן של ישראל מוחל משה על הורשת ההנהגה לבנו

ואז עמד משה ואמר לפני הקב"ה 'יפקוד ה' אלקי הרוחות לכל בשר איש על העדה', כי כל דברי הרמ"א אמורים רק כשכך הוא רצון הרב, אך ברצונו יוכל למוחל ולוותר,

שהרי אין זה חפצא שמוריש אלא מציאות רוחנית של הנהגת הרבנות. ומשה רבינו אינו רוצה שיבא מנהיג שנצטרך לזכות אבות, אלא 'יציאים ויביאים בזכויותיו'. שהוא מוסר נפשו לבטל רצונו מפני צורך ישראל בני ה', וכמ"ש רש"י בסמוך, שזהו שבחן של מנהיגי ישראל, שאפי' כשהגיע שעתם לבקש צרכם כדברי הרמ"א בשו"ע, אעפ"כ מניחים צרכן ומעדיפים שיהיה מנהיג ישראל אשר יציאים ויביאים בזכות עצמו. ומה שפרש"י 'הגיע שעה שאתבע צרכי' אין הכוונה שבאמת משה רבינו ביקש בפועל שבנו ינהיג אחריו, שלא מצאנו כך רמז בתורה, אלא שאמר משה עתה שהגיעה השעה ע"פ הרמ"א להעביר ההנהגה לבני, מ"מ הוא טוב עין ומבקש מהקב"ה איש על העדה שיהיה ראוי בזכות עצמו. וכן נהג תמיד משה בעין טובה, כמו פלפולה של תורה שנתנה הקב"ה מתנה למשה לברו, והוא טוב עין ועמד ונתנה לישראל. אשרי העם שזה צדיקו שאינו פועל כלל עבור הרביסטעווע שלו, אלא לטובת ישראל לברם.

רבי שלמה קלוגר כתב כל הביאור הזה תוך כדי תשובה ארוכה בהלכות רבנות, ומסיק שאין הרב מחויב לדאוג ולסדר שתעבור הרבנות לבנו, אורבה אם הוא רואה באמת שיש בקהל אחד שהוא יותר ראוי לכך, זכותו להעביר הרבנות לבחי' יהושע ולא לבחי' גרשום או אליעזר.

עיקר כפרת מיתת צדיקים הוא כשלא הניח בן ממלא מקומו

מהלך נוסף מבאר שם מהרש"ק ע"פ הכתוב בישעיה (נג יב) לְכֵן אֶחְלַק לוֹ בְּרָבִים וְאֶת עֲצוּמִים יֶחְלַק שְׁלָל תַּחַת אֲשֶׁר הָעֵדָה לָמוֹת נִפְשׁוּ וְאֶת פְּשָׁעִים נִמְנָה וְהוּא חֲטָא רַבִּים וְנִשָּׂא וְלִפְשָׁעִים יִפְגַּע'. חז"ל דרשו זה הפסוק על מעלותיו של משה רבינו, שיזכה להכלל במדרגת האבה"ק 'ואת עצומים יחלק שלל', והוא כשכר תחת אשר מסר נפשו, ונשא חטא הרבים, והתפלל והפגיע עבור הפושעים לזכותם. וצריך להבין היכן מצאנו במשה רבינו שהערה למוות נפשו, ברבי עקיבא וקרושי ה' מצאנו כך, ולא במשה?

וביאר מהרש"ק דבר נורא ע"פ דברי הגמ' [ב"ב קטז] המניח בנו אחריו שממלא מקומו, כאילו לא מת, ברוד המלך נאמר 'וישכב דוד את אבותיו', לא נאמר בו מיתה, כיון שהניח בנו שלמה המלך היושב על כסאו, אם לדוד אכזב וכו'. משא"כ יואב שלא הניח בן ממשיך דרכו, נאמר בו מיתה. והנה אם היה משה רבינו תובע צרכיו לקיים דברי הרמ"א, והיתה ההנהגה עוברת לגרשום או אליעזר, שישבו על כסא משה, אזי לא היה נאמר בתורה 'ימת שם משה עבד השם'. אמנם כל מה שאמרנו חז"ל 'מיתת צדיקים מכפרת', הוא רק כשלא הניח בן ממלא מקומו, שאל"כ אין כאן מיתת צדיקים שהרי השאיר אחריו מנהיג כמוהו.

משה רבינו מסר נפשו שיהיה שייך בו לשון מיתה, כדי לכפר על דוד המדבר

וזה שאמר ישעיהו הנביא על מעלותיו המופלגים של משה רבינו: 'תחת אשר הערה נפשו למוות', שהוא עמד ומחל על כסא הנהגה שלא תעבור לבנו כדן השו"ע שבנו קודם אע"פ שאינו ראוי כאחרים הטובים ממנו, וביקש מהקב"ה יפקוד השם וגו',

ובחר ביהושע בן נון שינהיג אחריו, עי"ז בחר שיהיה כתוב עליו 'וימת שם משה עבד השם', שאילו היה בנו יורשו לא היה נחשב שהוא מת. נמצא שהוא בחר בעצמו שיהיה בו בחינת מיתה ועי"ז כיפר על כל דור המדבר במיתתו. כי מיתת צדיקים מכפרת. ועי"ז נתכפרו הכל.

'ואת פושעים נמנה' כמ"ש דלעתיד לבא יכניס משה רבינו את דור המדבר לעולם הבא. כנודע שבמשנה בפרק חלק דסנהדרין נחלקו רע"ק ור"א אם דור המדבר יש להם חלק לעוה"ב, וביאר מהרש"ק שאלו ואלו דברים אלקים חיים, שאילו לא היה משה רבינו מוותר על הנהגת בנו, ולא היה נחשב שהוא מת, א"כ לא היה לדור המדבר צדיק שיכפר עליהם, וממילא אין להם חלק לעוה"ב, אך עתה שמשה רבינו הערה נפשו למות וביקש יפקוד ה' אלקי הרוחות איש על העדה, נמצא שנחשב שהוא מת כיון שלא הניח בנו על כסאו, וא"כ היה ברור המדבר מיתת צדיקים שכיפרה עליהם, וממילא יש להם חלק לעולם הבא. [א"ה וזהו דעת רבי אליעזר דייקא, שהוא סוד נשמת אליעזר בן משה כמבואר בשלה"ק חוקת, ע"פ ילקוט שמעוני ח"א רמז רס"ח; תנחומא, חקת ח, והוא ידע בנפשו שאביו וויתר שלא יהיה הוא המנהיג, ממילא הוא דורש שיש להם חלק לעוה"ב, כי מי כמוהו יודע זאת].

ונמצא שמשה רבינו הטיב בכך הן להחיים והן להמתים, להחיים שנתן להם מנהיג כיהושע בן נון שאינו צריך לזכות אבות, ולמתים לדור המדבר שיהיה להם חלק לעולם הבא, כי יחשב בזאת שהוא מת ומיתתו תכפר עליהם לעולם.

לפני שביקש למנות את יהושע לא נאמר בו לשון מיתה

והוסיף מהרש"ק שבזה יומתק שינוי הלשון. כי כשנדייק בפרשת 'עלה אל הר העברים' לא נאמר בו שימות, אלא 'ונאספת אל עמך גם אתה כאשר נאסף אהרן אחיך', אסיפה ולא מיתה, כי אהרן הכהן זכה לראות ביום אחרון את בנו אלעזר ממשיך דרכו בכהונה, כך היה משה רבינו יכול לבחור בבנו שימשיך דרכו ולא יאמר בו לשון מיתה כלל. שהרי כך הדין בשו"ע כרפסק הרמ"א. וכל המניח בן כמותו כאילו לא מת.

אך לאחר שבחר משה שכן יכתב בו לשון מיתה, שיהיה מנהיג יותר טוב, לאחר מכן בפרשת האזינו יש כבר שינוי לשון, וכתוב 'ומות בהר אשר אתה עולה שמה', כיון שבחרת בכך, הרי לא תניח בן ממלא מקומך, א"כ שייך לשון מיתה. ולא עוד אלא שבפרשת האזינו כתוב 'ומות שם והאסף אל עמך גם אתה, ולכאו' צ"ע דבמי מריבה היה המעשה תלוי משה יותר מאהרן הכהן, וא"כ מהו הלשון 'ומות גם אתה'? אלא שאהרן הכהן שהניח מת כמותו אינו נחשב כמת, אך משה שלא הניח בן כמותו סלקא דעתך שזה רק מיתה ולא אסיפה כדרגת הצדיקים כמו שכתוב ביעקב ואהרן לשון אסיפה, לכן נאמר במשה רבינו שני הלשונות, מיתה ואסיפה. אע"פ שהוא בחר במיתה כדכתיב וימת שם משה עבד ה', אעפ"כ לא יאבד מעלת הצדיקים שהוא בבחינת אסיפה.

אך לפני שאמר 'יפקוד השם' היה ראוי שיהיה ממש כמו אהרן הכהן, כן אמר לו הקב"ה 'ונאספת אל עמך כאשר נאסף אהרן אחיך'. אלא שזהו טעם בקשתו 'יפקוד השם', כי ידע שדור המדבר צריכים תיקון ע"י מיתת צדיקים שמכפרת ביותר באופן כזה שלא הניח בנו כמותו.

ובירושלמי למדו תרומה פ"א ה"ב, שמיתת צדיקים מכפרת ממה שנשמכה מיתת נרב ואביהוא לעבודת יוה"כ, מה עבודת יוה"כ מכפר אף מיתת צדיקים מכפרת. והרי נרב ואביהוא לא נשאו נשים ולא השאירו בנים אחריהם. הרי שבזה הוא עיקר בחינת מיתת צדיקים.

הקב"ה מבקש שיקריבו קרבנות לכפר ולא יצטרכו ח"ו ל'מיתת צדיקים'

בהמשך התשובה כתב רבי שלמה קלוגר רבזה אתי שפיר מש"כ במדרש פ' פינחס 'אמר הקב"ה למשה, עד שאתה מצוני על ישראל, צו את בני ישראל שיקריבו תמיד'. ורש"י הביא משל לבת מלך שהיתה נפטרת מן העולם והיתה מפקדת לבעלה על בניה, ואמר הקב"ה אדרבה המטרוניתא תשמור על כבוד המלך.

וביאר מהרש"ק רכיון שמשה רבינו מוותר על זכותו ואומר 'יפקוד השם' הרי צריך הסתלקות הצדיק באופן כזה שאינו משאיר בנו שימשיך אחריו. וא"כ לכאן היה צריך שכל הצדיקים שנסתלקו עד הנה לא ישאירו בנים טובים אחריהם כדי שיוכל הדור להתכפר בשלימות. לזאת צוה תיכף הקב"ה להביא קרבן בכל יום לכפר על ישראל, שלא יצטרכו לכפר במיתת צדיקים באופן מר כזה שאין מניחים בניהם אחריהם. והלא אמרו חז"ל בחגיגה ועוד כ"מ שלא הקריבו תמיד במדבר ל"ח שנות מדבר, והרי הדור היה צריך כפרה, ארבעים שנה אקוט, אם יבואו אל מנוחתי, לכן בחר משה רבינו שהוא יהיה הכפרה ע"י שהוא יוותר על הכרת בנו, ויכריז על עצמו שהוא בבחי' מיתה, ועי"ז יהיה להם כפרה שלימה. כך היה באותו דור. אך ביקש הקב"ה שלמשך הדורות לא יהיה כך, אדרבה יהיה בבחינת 'כל המניח בן כמותו כאילו לא מת', כמ"ש מהר"ם שיי"ק או בן או תלמיד, ומה שיצטרכו כפרה, יהיה להם תמיד של שחר ותמיד של בין הערביים. ע"כ דברי מהרש"ק.

הכהונה עוברת מדור לדור מבלי שיהיה הכהן ראוי לכך

נשוב לעיל, בפשטות מובן בדברי רש"י שאמר משה 'הגיעה שעה שאתבע צרכי' היינו שהוא תובע צרכיו שינהיג בנו אחריו. ויש בזה נקודה נוראה, מעט מזה כתוב בחת"ס, כי הנה אהרן הכהן כל נכדיו וניניו עד סוף כל הדורות נתקדשו בקדושתו של אהרן, גם כהן שאינו בתכלית השלימות מצד מעשיו, ואפי' אם יש לפקפק עליו, אעפ"כ אם יהיה מנין של צדיקים וכשרים, ויש כהן פשוט עם מכנסיים קצרות וסנדלים, הוא יטול ידיו ויאמר ברכת כהנים, כל הצדיקים יקבלו ברכתו ולא יברחו מבית המדרש, הרי זה דבר נורא, יש להתבונן בזה, יש כאן צדיק אהרן הכהן שהיה לו זכיה נוראה

שכל צאצאיו עד סוף כל הדורות יש להם קדושת הכהונה שהוא קיבל. בשלמא אהרן הכהן נבחר בזכות מעשיו, אך מה טעם נבחרו צאצאיו עד סוף כל הדורות? על זאת כתוב 'אשרי תבחר ותקרב', הקב"ה בחר בזרעו של אהרן. כמו כלל ישראל שהקב"ה בחר בהם באהבה לא תמיד משום שכך הם ראויים הם לפי מעשיהם, כך הוא מציאות ואוהב את ישראל ואת עשיו שנאתי. וכן קדושת הכהונה, עוד לא ראינו שלט באיזה בית כנסת שלא לעלות לדוכן אם יש לכהן סמארפון רח"ל כמו שכתוב בעמוד החזן, כי קדושתו של אהרן היא מציאות שאינה חלה על הכהן בזכות עצמו אלא בזכות שהוא בן אחר בן עד לאהרן הכהן, כתר כהונה היא קדושה ראשונה ללא שום שינוי. [גם כהן שנשא גרושה שאינו עולה לדוכן, אי' בשו"ע שהוא יורד ומגרש וחוזר לברך, אע"פ שאתמול נשא גרושה, היו הוא מגרשה וחוזר לברך] וכנודע מש"כ המגיד מקאזניץ בשם המגיד ממעזריטש זי"ע שברור של שמעיה ואבטליון היו המה צדיקי הדור, והכהן גדול היה במדרגה פחותה מהם, וכמסופר בגמ' שהוא התגאה וכו', ואעפ"כ עמדו הם בחוץ והתפללו שהכה"ג יצליח בעבודתו בקודש פנימה. הרי שאהרן הכהן המשיך קדושת כהונה עד סוף כל הדורות.

אילו היה משה תובע צרכיו, היתה הוראת התורה עוברת בן אחר בן כמו הכהונה

והנה בענין כתר תורה, אם היה משה רבינו תובע לקבל כתר תורה בירושה, [נדבר במהלך שונה מדברי מהרש"ק הנ"ל] כמו שאין ירדת הדורות בכתר כהונה כיון שזה הולך בירושה, אפי' אם כהן עם כיפה קטנה מברך ברכת כהנים, הרי שאין מסתכלים על המצוות ומעשים טובים שלו, הקב"ה ברך אותו. אילו היה כתר תורה הולך בירושה, לא היה שייך ירדת הדורות בכתר תורה, והיה לנו כח כמו משה רבינו בכל דור ודור. כמו שנכדי אהרן הכהן מוסרים את הברכות כרצון ה', ונאמר 'ואני אברכם', וי"א שהשכינה מדברת מתוך גרונו, לא משנה איך נראה הכהן, העיקר שאינו חלל. כך היה הקב"ה עושה בכתר תורה 'ואני הורם', שכל איש פשוט ביותר אם היה בן אחר בן למשה רבינו, היה מעביר את אור התורה מדור לדור, כל שאלה שישאלו אותם איזה הלכה שנתעורר אלף שנה אחר מתן תורה, היה הקב"ה אומר את הדיבור שלו דרך פיו של נכדו של משה, כמו שהוא נותן לנו ברכתו דרך פיו של אהרן הכהן. הן אמת שאין לנו כלים להבין דבר כזה, זה בעצמו הוא משום שלא תבע משה רבינו את צרכיו. מה שעלה על דעתו לעשות כך, היה כדי להחזיק תורה בישראל עד סוף כל הדורות, אין לנו השגה איך שזה היה נראה. לא כמו שיש בימינו שרק גדולי ישראל וצדיקי הדורות יש להם אתפשטותא דמשה, אלא כל זרעיו היו ממשיכים דרכו.

והשיב לו הקב"ה שהוא רוצה שכל אחד מישראל יוכל לזכות לאור התורה, משא"כ כתר כהונה כן יעבור בירושה מדור לדור בלי שום ריעותא, משא"כ לימוד התורה הוא רק כרצונו יתברך, שיעבור מרב לתלמיד, קח לך את יהושע איש אשר רוח בו.

אך עתה נבין ביותר את ה'עלה על הדעת' של משה רבינו, שהיה בזה טובה גדולה

לבני ישראל שלא יהיה ירידת הדורות בכתר תורה, כמו שלא היה ירידת התורה בכתר כהונה. אם היה כתר תורה עובר בירושה היינו מבינים איך שזה שייך, בגלל שהוא נכד הוא יכול לכתוב שו"ת חת"ס, אך כמו שאין הגוי מבין מהו כתר כהונה, פדיון הבן לוקח כהן בגלל שהיה לו סבא רבא לפני ג' אלפי שנה, אצלנו זה דבר פשוט, אך גם זה פלא. אם היה כתר תורה עובר בירושה, היה נראה כך גם לגבי תורה.

אך הקב"ה הבין שכתר תורה צריך להיות מוכן לכל אחד מישראל, וכתב הרמב"ם שהרשות נתונה לכל אחד מישראל להיות גדול כמשה רבינו, אם היתה התורה שמורה רק למשפחה אחת, היה בזה ריעותא לכל ישראל. לעומת הכהונה שאם היא נחלת שבט אחד, אין בזה ריעותא לכל ישראל.

ועתה נבין מה שאביי אומר לרבא 'משה שפיר קאמרת', אע"פ שרבא אינו נכדו של משה, כי כהן היה, כל עוסק בתורה לשמה נקרא בשם משה, משום שאמר הקב"ה 'קח לך את יהושע' ולא תעבור כתר התורה בן אחר בן.

כשהצדיק הוא רוחני ביותר, אינו יכול להיות צינור לשפע גשמי ממשי

כתוב בספר באר יוסף לרבי יוסף סלנט המגיד הירושלמי ביאור נאה בענין 'קח לך את יהושע'. ע"פ מה שהקשה האור החיים הק' מה חשש משה שהקב"ה לא יבחר במנהיג שינהיג את ישראל אחריו? ויבואר ע"פ דברי הזה"ק בפ' בהעלתך עה"פ 'האנכי הריתי את כל העם הזה, אם אנכי ילידיתיהו, מאין לי בשר, לא אוכל אנכי לבדי, הרגני נא הרוג ואל אראה ברעתי'. וביאר המלבי"ם [וכן בדרשת בית דוד לרבי דוד טעבל] ע"פ דברי הזה"ק שבדור המדבר היו ג' 'פרנסים טובים' משה אהרן ומרים, מן בזכות משה, עננים בזכות אהרן, באר בזכות מרים. היות שהיה משה רבינו בדרגה גבוהה מאד, לפניו לא היה כמוהו ואחריו לא יהיה, לכן לא קבלנו ע"י משה מזון גשמי, הצדיק הוא הצינור של השפע, כיון שהוא רוחני ביותר, נמשך דרכו מן רוחני, דרך הצינור של משה רבינו לא יכול להמשך חתיכת לחם גשמי, כן אי' בזה"ק.

ולכן לא נכנס לארץ ישראל ששם יש הנהגת הטבע, הקב"ה מתלבש בדרכי טבע פשוטים, חורשים וזורעים, ומזון גשמי לא יוכל להמשך ע"י משה רבינו. וכ' המלבי"ם משל למלך שרצה לייסד מדינה במקום מרוחק שאינו מיושב, ושלח את בנו שיעמיד כל סדרי המדינה, ואח"כ היו צריכים לעסוק בחרישה וזריעה ליישב את המדינה, אבל בן המלך לא היה יודע מלאכת חרישה וזריעה, ושלח איש אחר שמבין בעבודת האדמה, שהוא ישרים אלו העניינים המגושמים. כך משה רבינו עיקר המשכרת לישראל הוא התורה הקדושה, וכיון שגם צריך מזון שהרי אם אין קמח אין תורה, המשך להם שפע רוחני שמלאכי השרת אוכלים אותו, יותר מגושם מזה אינו יכול להמשיך. וכן ענני הכבוד בזכות אהרן והבאר בזכות מרים, הכל שפע רוחני.

כששמע משה שיצטרך לדרת ממדרגתו להמשיך להם בשר, הרע בעיניו

אך הדור לא היו במדרגה גבוהה כמו המנהיגים, והתחילו להתלונן ואמרו 'מי יאכילנו בשר'. הם מסתכלים על המזרח, מי מהמנהיגים האלה יאכילנו בשר גשמי? התשובה היא שבאמת אין למנהיגים כאלה כח לתת בשר שמן מגושם, מחמת רוחניות ודקותם. לזאת נאמר 'ובעיני משה רע', כי הבין שע"ז יצטרך לדרת ממדרגתו לתת להם בשר גשמי. ועל זה אמר להקב"ה 'למה הרעותה לעם הזה', מדוע עשית שגם הגשמיות צריך לדרת ע"י מנהיג ישראל שממשיך תורה, מלבד מה שאני מלמדם תורה וחוקים, גם מזונות אני צריך להמשיך להם? 'האנכי הרייתי את כל העם הזה', האם אני כמו אבא ואימא שמחוייבים לכלכל את ילדיהם, 'כאשר ישא האומן את היונק'. 'מאין לי בשר', הרי אני זך ורוחני, מה אעשה עם יהודים שרוצים בשר. אני מבקש שיהיו שני מנהיגים לדור, מנהיג אחר ממשיך תורה, ומנהיג נוסף כמו רבי ישעיה'לע קרסטירער שישפיע להם שומן בשר ותפוח אדמה אפוי ומרק בשפע.

וב' המלבי"ם ע"פ הזהר, שאמר הקב"ה למשה, אין לך ברירה, תרד ממדרגתך ותתן להם בשר, אז אמר לו משה להקב"ה: 'ואם ככה אתה עושה לי, הרגני נא הרגו ואל אראה ברעתי', כי כשהצדיק זוכה לשער החמישים ואומרים לו לדרת לתת להם בשר גשמי, טוב מותו מחיי, משה רבינו נמצא בספירות עליונות וממשיך לדורו לחם קל"קל, רוחני ביותר, אך בני דורו אין מבינים ורוצים בשר מגושם.

ואז אמר הקב"ה למשה 'קח לך שבעים איש מזקני ישראל', מנהיגים שהם במדרגה נמוכה ממך בהרבה, ועל ידם יושפע בשר גשמי. וכך הוה שע"י מיני הנשיאים ורוח נסע מאת ה' ויגז שלזים מן הים והיה בשר בשפע. בשביל שעשה שבעים זקנים נמשך להם בשר גשמי.

ולא עוד אלא שכל תלונותיהם בהליכתם במדבר היה רק על ענין זה, שהצדיק הוא מדי רוחני בשבילם, והשפע שנשפע על ידו לא סיפק אנשים מגושמים, הם באו לבכות על מים, ומשה רבינו חושב ממים עליונים, אבני שיש טהור, מים מים. וכ"כ הראשונים שזה היה ענין מי מריבה שהראה להם כעס ואמר 'שמעו נא המזורים', כי הם היו צמאים למים גשמיים.

ביקש משה למנות את בנו שיוכל להמשיך שפע גשמי

ועתה שאמר הקב"ה למשה שהגיע זמנו להסתלק מן העולם ולא יכנס לא"י משום מעשה רמי מריבה, עתה ביקש מהקב"ה 'יפקוד ה' אלקי הרוחות לכל בשר' רבונו של עולם אתה אלקי הרוחות לכל בשר, הכנסת נשמה אלקית בתוך גוף גשמי, לא גוף כמו שיש לי, אלא לתוך אנשים שהם צריכים לאכול בשר גשמי, צריך מנהיג שמצד אחד יביאם ויוציאם בהנהגה הרוחנית מעולמות עליונים, ומאידך יוציאם ויביאם ויתן להם לחם ובשר גשמי, ולא תהיה עדת השם כצאן גשמי שאין להם רועה. לא לחינם ריבר משה עם הקב"ה בדרך לשון ומליצה 'כצאן אשר אין להם רועה', אלא ביקש שיהיה

המנהיג יודע להשפיע להם שפע גשמי. שלא יהיה שייך בו טענת 'מאין לי בשר'. בפרט עתה שנכנסים לא"י שהוא הנהגת הטבע, כמו שאמר המלאך ליהושע 'עתה באתי' לכן צריך שיהיה המנהיג יודע לסבול דעתו של כל אחד ואחד. וכדפרש"י: 'אלהי הרוחות - למה נאמר אמר לפניו רבש"ע גלוי וידוע לפניך דעתו של כל אחד ואחד ואינן דומין זה לזה מנה עליהם מנהיג שיהא סובל כל אחד ואחד לפי דעתו'.

ולזאת ביקש משה שינהיג בנו אחריו, שלא היה בדרגתו הרוחנית של אביו, והוא בן מבין דרך להמשיך בשר גשמי לישראל. כי משה רבינו הכיר היטב את מעלתו של יהושע בן נון, וחשש שגם הוא לא יוכל להמשיך שפע גשמי לישראל, ואם יכנס עמהם לארץ ישראל ויראה אותם חורשים וזורעים, יסתכל עליהם כמניחים חיי עולם ועוסקים בחיי שעה וישרוף הכל, וממילא אינו מתאים להיות מנהיג דור באי הארץ, משא"כ בניו שהיו במדרגה פחותה מיהושע בן נון, בוודאי מתאימים לכך.

יהושע נבחר למנהיג רוחני ומשפיע שפע גשמי

אמר לו הקב"ה 'קח לך את יהושע בן נון איש אשר רוח בו', הוא היה יודע לסדר ספסלים בבית המדרש, והביא כוס תה לבאי בית המדרש, הוא משולב משני המדרגות, הן המשכת תורה ברוחניות והן המשכת שפע בגשמיות.

ומבואר בזה"ק שינוי לשון שבין משה ויהושע, שבמראה הסנה נאמר למשה 'של נעליך מעל רגלך' משמע שני נעליים. ואילו ביהושע כתוב שאמר לו המלאך 'של נעלך מעל רגלך' נעל אחת בלבד. ומבואר בספה"ק שהגוף מלביש הנשמה כנעל את הגוף היינו רק קצה התחתון של הנשמה נכנסת בתוך גוף, כי עיקר בנין הנשמה למעלה בעולם הנשמות ומשתלשל עד למטה. משה רבינו נתבקש לפשוט גופו הנקרא נעל מלכד הנעליים בפשטות, כי משה היה מחציו ולמעלה אלקים, איש האלקים. אך יהושע נתבקש להוריד רק נעליו ולא את גופו, כי הוא היה נשמה בגוף, על ידו לא תהיה עדת השם כצאן אשר אין להם רועה.